

Coats/Commissie: wie moet wat bewijzen en hoe?

S.J. Beeston, Bsc en mr. S.J. Sterk

Op 12 september 2007 deed het Gerecht van Eerste Aanleg uitspraak in een zaak tussen Coats, een onderneming actief op de markt voor furnituurproducten, en de Europese Commissie. In deze uitspraak besteedt het Gerecht aandacht aan de vraag wanneer de Commissie voldoende bewijs heeft om een overtreding vast te kunnen stellen en welk gewicht moet worden toegekend aan bepaalde elementen van bewijs. Dit vraagstuk is in Nederland erg actueel. Momenteel loopt er een tweetal (hoger) beroepszaken tegen besluiten van de NMa waarin tegen de bewijsvoering wordt opgekomen.¹

GvEA EG, 12 september 2007, zaak T-36/05, Coats Holding Ltd, J&P Coats Ltd v. Commission, n.n.g.

Advocaat-generaal Comas overwoog in zijn conclusie in de zaak *Anic* dat: 'Wat moet worden bewezen door degene die de bewijslast draagt is niet in abstracto te bepalen, maar afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het geval'.² Geeft Coats meer houvast?

Feiten

De Europese Commissie heeft in een besluit van 26 oktober 2004 boetes opgelegd aan Prym, Entaco en Coats, drie ondernemingen die werkzaam zijn in de branche van naalden en andere harde furnituurproducten. Prym en Entaco zijn binnen en buiten Europa marktleiders op het gebied van de vervaardiging van naalden. Coats is de belangrijkste speler in Europa op de markt voor de distributie van naalden en pinnen. Op 10 september 1994 sloten zowel Prym en Entaco als Coats en Entaco een aantal overeenkomsten die, volgens de Commissie, in strijd zijn met het mededingingsrecht. Prym en Entaco sloten een zogenoemde 'Heads of Agreement' waarin zij overeenkwamen dat Prym Entaco zou helpen zich te ontwikkelen tot een specialistische naaldenproducent. Entaco zou gedurende deze overeenkomst haar activiteiten niet zonder toestemming van Prym uitbreiden tot andere furnituurproducten dan naalden. Daarnaast sloten Prym en (een moedermaatschappij van) Entaco een overeenkomst tot overdracht van aandelen, waarmee Prym 10,1 procent van de aandelen in Entaco kocht. In een afnameovereenkomst verbond

Prym zich er vervolgens toe bepaalde producten exclusief van Entaco af te nemen. Tot slot verbond Enacto zich er in een distributieovereenkomst toe om binnen Europa slechts aan Prym en Coats te leveren. De Heads of Agreement zou ingaan op het moment dat Entaco de verpakkings- en beëindigingsactiviteiten van NIL (destijds dochter van Coats) had gekocht. Zij zou in werking blijven zolang Prym op zijn minst 10,1 procent van de aandelen in Entaco in haar bezit had.

Coats en Entaco kwamen diezelfde dag overeen dat Coats de genoemde activiteiten van NIL aan Entaco zou verkopen. Bovendien kwamen zij exclusieve afname- en leveringsverplichtingen overeen. In deze overeenkomsten was tevens de voorwaarde opgenomen dat Entaco diens overeenkomsten met Prym zou nakomen. Kortom, Entaco deed de toezegging niet te concurreren met Prym en Coats, maar was wel verzekerd van een afname voor haar productie door Prym en Coats. Voorafgaand aan het sluiten van deze overeenkomsten vonden er, met het oog op de verkoop van NIL door Coats aan Entaco, enkele bijeenkomsten plaats waarop alle drie de partijen aanwezig waren.

Op 13 maart 1997 verkocht Prym haar belang in Entaco, onder het voorbehoud dat de afname- en leveringsovereenkomsten met 5 jaar werden verlengd. Hiermee eindigde de Heads of Agreement. Op 1 april 1997 werden twee overeenkomsten gesloten, die de afname- en leveringsverplichtingen verlengden, zij het met een beperkter bereik (slechts met betrekking tot naalden). Deze overeenkomsten eindigden eind 1999. De afname- en leveringsovereenkomst tussen Entaco en Coats werd in 1997 overigens verlengd tot 2000.

Commissiebesluit

De Commissie oordeelde dat de drie ondernemingen een serie van geschreven overeenkomsten waren aangegaan die formeel gezien bilateraal waren, maar in de praktijk neerkwamen op tripartiete overeenkomsten waarmee deze ondernemingen, van 10 september 1994 tot 31 december 1999 de productmarkten en geografische markten hadden verdeeld.

S.J. Beeston, Bsc en mr. S.J. Sterk zijn advocaten bij Van Doorne te Amsterdam.

¹ CBb 31 december 2007, AWB 06/657, 06/660, 06/661, 06/662 9500, *Mobiele Operators*, LJN: BC 1396 en Rechtbank Rotterdam 18 juli 2007, *zaken MEDED 06/12, 06/26, 06/28, Fietsfabrikanten*, LJN: BB 0440.

² Conclusie advocaat-generaal Comas in zaak C-49/92P, *Anic*, r.o. 56.

Het arrest: bewijsaspecten

De centrale vraag die in dit arrest aan de orde is, luidt: wie moet wat bewijzen en hoe?

Bewijslast en bewijsstandaard

Het Gerecht roept de vaste jurisprudentie in herinnering volgens welke het aan de Commissie is om de door haar vastgestelde inbreuk te bewijzen en de elementen te leveren die rechtens genoegzaam het bestaan van de constitutieve elementen van een inbreuk bewijzen (arresten *Baustahlgewebe*³ en *Anic*⁴). Volgens het Gerecht moet eventuele twijfel ten voordele van de verdachte worden geïnterpreteerd. Zij refereert aan de onschuldpresumptie van artikel 6 lid 2 EVRM die volgens Artikel 6 lid 2 EU een algemeen beginsel vormt van het Gemeenschapsrecht. Gezien de aard van overtredingen van de mededingingsregels en de aard en zwaarte van de mogelijke sancties is de onschuldpresumptie van toepassing in mededingingsrechtelijke zaken.

Met deze beginselen als uitgangspunt onderzoekt het Gerecht vervolgens de Commissie in de onderhavige zaak aan haar bewijslast heeft voldaan.

Aard van het bewijs

De Commissie betwist het argument van Coats dat volgens het arrest *CRAM en Rheinink*⁵ de Commissie op basis van *nauwkeurig bepaalde en onderling overeenstemmende bewijzen tot een vaste overtuiging moet komen dat een overtreding is begaan*. Zij wordt hierin echter niet gevolgd door het Gerecht.

Volgens het Gerecht brengen de arresten *Dresdner Bank en Riviera Auto Service* mee dat de Commissie wel degelijk op grond van dergelijke bewijzen een overtreding moet vaststellen en tot de vaste overtuiging moet komen dat de vermeende overtreding een merkbare beperking van de mededinging inhoudt.⁶

Plausibele alternatieve verklaring

De Commissie betwistte verder het argument van Coats dat niet aan de bewijslast is voldaan, indien een plausible alternatieve verklaring voor het gedrag kan worden aangevoerd die geen inbreuk bevat.

Het bestaan van een plausible alternatieve verklaring zal van invloed zijn op de beoordeling van het bewijs. Volgens het Gerecht blijkt uit de rechtspraak dat een alternatieve verklaring het standpunt van de Commissie dat er sprake is van een overtreding ontkracht als dit standpunt gebaseerd is op de veronderstelling dat de aangetoonde feiten alleen verklaard kunnen worden door een gedragsafstem-

ming van de ondernemingen. Als de bevindingen van de Commissie echter gebaseerd zijn op schriftelijk bewijs van afstemming, biedt een dergelijke verklaring geen uitweg.

Schriftelijk bewijs

De volgende vraag waar het Gerecht zich in deze zaak mee geconfronteerd zag, was de vraag wanneer er sprake is van 'schriftelijk bewijs'. Het bewijs van het bestaan van een inbreuk aan de kant van Coats was volgens de Commissie (voornamelijk) geleverd door:

- i een fax van Coats aan Prym;
- ii een fax van Coats aan Entaco; en
- iii een brief van Prym aan Entaco.

Ad (i) in de fax aan Prym reageerde Coats op de toezending van de (concept) Heads of Agreement tussen Prym en Entaco. Coats gaf aan over het algemeen geen bezwaar tegen deze overeenkomst te hebben. Coats vroeg echter wel om de verwijdering van een clause uit de Heads of Agreement, welke volgens Coats de verkoop van NIL aan Entaco in gevaar zou brengen. Deze clause stond Entaco toe met Prym's dochter 'the Newey Group' te werken en deze te ontwikkelen tot een belangrijker naaldenmerk in Groot Brittannië. The Newey Group concurreerde echter met Milward, het naaldenmerk van Coats. Bovendien stelde Coats in deze fax een tripartiete tekening voor van zowel de Heads of Agreement als het NIL overnamecontract.

Ad (ii) in de fax van Coats aan Entaco gaf Coats wederom aan dat de genoemde clause van de Heads of Agreement in strijd was met de gevoerde onderhandelingen over de tussen hen te sluiten overeenkomsten, waaronder de overeenkomst die zag op de exclusieve afname- en leveringsverplichtingen.

Ad (iii) de Commissie droeg een brief van Prym aan Entaco aan om te bewijzen dat Coats de Heads of Agreement weliswaar niet tekende, maar deze wel uitvoerde. In deze brief – die dateerde van de dag waarop de Heads of Agreement was gesloten – stond vermeld dat Prym gesproken had met Coats, deze over de situatie had geadviseerd en had gevraagd diens mensen in beweging te zetten.

Coats voerde aan dat deze schriftelijke stukken niet ondubbelzinnig waren. Inderdaad in tegenstelling tot de stelling van de Commissie, dat de correspondentie duidt op instemming van Coats met marktverdelingsafspraken tussen Entaco en Prym, zouden de faxen ook betrekking kunnen hebben op strubbelingen omtrent de verkoop van NIL. De brief van Prym aan Entaco is geen bewijs van de vermeende communicatie tussen Prym en Coats. Omdat de stukken om interpretatie vroegen kon er volgens Coats niet van 'schriftelijk bewijs' worden gesproken.

Het Gerecht volgde Coats in deze redenering en wees van de hand dat het in dit geval zou gaan om 'schriftelijk bewijs'.

Aanwezigheid bij bijeenkomsten

Een ander punt dat in de onderhavige zaak tot onenigheid leidde, had betrekking op het gewicht dat moet worden toegekend aan de constatering dat een onderneming aanwezig was bij bijeenkomsten tussen kartellenden. Coats was aanwezig geweest bij twee bijeenkomsten met Prym en Entaco, maar voerde aan dat enkele aanwezigheid niet kon leiden tot de constatering van deelname aan een kartel.

Met het oog hierop roept het Gerecht jurisprudentie in herinnering waarin te vinden is dat deelname aan (meerdere) bijeenkomsten waarvan de mededingingsbeperkende aard (*Hüls vs. Commissie*⁷) of het mededingingsbeperkende doel (*JFE Engineering*⁸) vast staat of waar mededingingsbeperkende overeenkomsten zijn gesloten (*Aal-*

³ HvJ 17 december 1998, zaak C-185/95, *Baustahlgewebe*, *Jur.* 1998, p. I-8417.

⁴ HvJ 8 juli 1999, zaak C-49/92P, *Anic*, *Jur.* 1999, p. 4125.

⁵ HvJ 28 maart 1984, zaak C-29/83 en C-30/83, *CRAM en Rheinink/Commissie*, *Jur.* 1984, p. 1679.

⁶ GvEA 27 september 2006, gevoegde zaken T-44/02, T-54/02, T-56/02, T-60/02 en T-61/02, *Dresdner Bank* en GvEA 21 januari 1999, gevoegde zaken T-185/96, T-189/96 en T-190/96, *Riviera Auto Service*, *Jur.* 1996, p. II-110.

⁷ HvJ 8 juli 1999, zaak C-199/92P, *Hüls v Commissie*, *Jur.* EG 1999, I-4278, r.o. 155.

⁸ GvEA 8 juli 2004, gevoegde zaken T-67/00, T-68/00, T-71/00 en T-78/00, *JFE Engineering*, *Jur.* 2004, p. II-2501, r.o. 327.

borg Portland⁹), bewijs kan zijn van instemming met en dus deelname aan een kartel. Volgens de *Aalborg Portland* jurisprudentie hangt dit af van de beleving van de andere participanten. Hebben zij de indruk dat de onderneming onderschrijft wat er wordt besloten en zich hiernaar zal gedragen?

Deze aanname van stilzwijgende instemming geldt echter alleen indien het bijeenkomsten betreft die van een onmiskenbaar mededingingsbeperkend karakter zijn of waarin mededingingsbeperkende overeenkomsten werden gesloten. In dit geval twistten Coats en de Commissie over het mededingingsbeperkende karakter van de bijeenkomsten. Aangezien het mededingingsbeperkende karakter niet vaststond, leidde het enkele bijwonen van de bijeenkomsten niet tot aansprakelijkheid van Coats voor participatie in een kartel.

Bijdragen aan inwerkingtreding van het kartel en gemeenschappelijk plan

Hoewel het er op dit punt in de uitspraak rooskleurig bij lijkt te staan voor Coats, komt het Gerecht toch tot aansprakelijkheid voor het kartel. In beginsel kan het feit dat Prym en Entaco besloten de inwerkingtreding van het kartel afhankelijk te maken van de verkoop van NIL door Coats, niet aan Coats worden toegerekend. Het Gerecht meent echter dat het feit dat Coats het kartel in werking deed treden in de specifieke omstandigheden van het onderhavige geval Coats toch tot een participant bij het kartel zou maken, indien deze daad onderdeel was van een gemeenschappelijk plan.

Het Gerecht overweegt dat het gedrag van Coats beoordeeld moet worden in het licht van de voortdurende samenwerking tussen Coats en Prym. Volgens het Gerecht blijkt uit de correspondentie dat Coats volledig op de hoogte was van het kartel en dat Prym en Entaco Coats als partner zagen. De beleving van andere was hier ook een relevante overweging.

Omdat Coats bovendien wist dat de Heads of Agreement leidde tot verdeling van markten en dat de inwerkingtreding van de Heads of Agreement afhankelijk was van de verkoop van NIL aan Entaco, heeft zij door de koopovereenkomst te tekenen bewust bijgedragen aan het in werking treden van de mededingingsbeperkende maatregelen. Daar komt nog bij dat Coats wist dat Entaco zonder deze transactie niet met Prym in zee was gegaan. Verder neemt het Gerecht nog in aanmerking bij de beoordeling: (i) correspondentie waaruit de intentie van Coats blijkt; (ii) het voorstel van Coats tot een tripartiete ondertekening van de Heads of Agreement; en (iii) de inwerkingtreding van alle bilaterale overeenkomsten op dezelfde dag. Op basis van dit alles concludeert het Gerecht dat in deze specifieke omstandigheden het bewust bijdragen aan de inwerkingtreding van de Heads of Agreement niet gezien kan worden als een puur feitelijke en onschuldige daad, maar dat dit op zijn minst een onderling afgestemde feitelijke gedraging laat zien.

Het Gerecht herinnert aan het arrest *JFE Engineering*, volgens welke een onderneming aansprakelijk kan worden gesteld voor het gehele kartel, zelfs indien vaststaat dat zij slechts aan een of enkele bestanddelen van het kartel rechtstreeks heeft deelgenomen, indien deze onderneming duidelijk wist (of had behoren te weten) dat de samenzwering waaraan zij deelnam deel was van een algemeen plan, en dat dit algemene plan alle bestanddelen van het kartel omvatte.¹⁰

Commentaar

Het arrest van het Gerecht is om een aantal redenen interessant, maar met name vanwege een vergelijking met de in Nederland spe-

lende Mobiele Operators zaak. In deze recente zaak heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) prejudiciële vragen voorgelegd aan het Hof. Op enkele andere punten, die vergelijkbaar zijn met de casus in Coats, heeft het CBB zich echter ook al uitgesproken.

Vergelijking met Mobiele Operators

In haar uitspraak van december 2007 in de zaak Mobiele Operators spreekt het CBB zich uit over het gewicht dat moet worden toegekend aan: (i) aanwezigheid bij een bespreking; en (ii) het stilzwijgend aanhoren van bedrijfsgevoelige informatie en wat de omvang is van de bewijslast die in dat verband op de NMa rust.¹¹

Feiten

In deze zaak werden de grote aanbieders van mobiele telefonie in Nederland verdacht van een onderling afgestemde gedraging tot verlaging van de vergoedingen die deze aanbieders aan hun dealers betalen.

Aanwezigheid bij een bijeenkomst

Een punt van twist in deze zaak was de vraag of uit de aanwezigheid van Orange bij een deel van een bijeenkomst, geconcludeerd kon worden dat Orange deel had genomen aan de vermeende onderling afgestemde gedraging. Orange had immers verklaard de bijeenkomst slechts korte tijd te hebben bijgewoond en derhalve niet aanwezig te zijn geweest bij de bespreking over de verlaging van de dealervergoedingen. Het CBB overwoog dat het feit dat de NMa aannemelijk had gemaakt dat Orange (op enig moment) aanwezig was geweest op de bijeenkomst, zonder dat was vastgesteld dat Orange had geparticipeerd bij de bespreking van de dealervergoedingen, niet voldoende was voor de constatering van deelname aan een vermeende overtreding. Hierbij merkte het CBB expliciet op dat bij deze beoordeling van belang was dat het mededingingsbeperkende oogmerk van de bijeenkomst niet vast was komen te staan.

Het CBB gebruikt dezelfde redenering als het Gerecht in Coats. De NMa heeft niet aan haar bewijslast voldaan indien slechts de aanwezigheid bij (een deel van) de bijeenkomst vaststaat, maar het mededingingsbeperkende karakter van deze bijeenkomst of de aanwezigheid op het moment van het sluiten van een mededingingsbeperkende afspraak niet is bewezen.

Het CBB impliceert dat haar beoordeling anders had kunnen zijn als het mededingingsbeperkende doel van de bijeenkomst vast had gestaan. Helaas geven de feiten van de *Mobiele Operators*-zaak geen aanleiding tot een bespreking van de omstandigheden waaronder de stilzwijgende aanwezigheid op een enkele bijeenkomst met een mededingingsbeperkend doel tot aansprakelijkheid zou kunnen leiden. Wekt de enkele aanwezigheid de indruk van instemming, zoals volgens de *Aalborg Portland* jurisprudentie wordt vereist? Volgens advocaat-generaal Cosmas in *Anic* volstaat 'de enkele deelneming

⁹ HvJ 7 januari 2004, gevoegde zaken C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 PC-213 P, C-217/00 P en C-219/00 P, *Aalborg Portland*, Jur. 2004, p. I-123, r.o. 81.

¹⁰ GvEA 8 juli 2004, gevoegde zaken T-67/00, T-68/00, T-71/00 en T-78/00, *JFE Engineering*, Jur. 2004, p. II-2501.

¹¹ CBB 31 december 2007, AWB 06/657, 06/660, 06/661, 06/662 9500, *Mobiele Operators*, LJN: BC 1396.

op zichzelf niet om hieruit een instemming en daarmee een inbreuk op de mededingingsregels af te leiden'. Volgens hem moet een onderscheid gemaakt worden tussen 'het geval waarin een ondernemer aan een enkele bijeenkomst met een onwettig doel deelneemt en het geval dat hij een reeks gelijksoortige bijeenkomsten bijwoont'. In het laatste geval is de stilzwijgende aanwezigheid op de achtereenvolgende bijeenkomsten met hetzelfde onwettige doel op zich reeds voldoende om deelname aan een inbreuk aan te nemen. In het eerste geval is dit niet noodzakelijkerwijs het geval. *Mobiele Operators* en *Coats* hebben dit niet expliciet verduidelijkt. Indirect kan dit echter wel worden afgeleid uit het gewicht dat het CBB toekent aan het stilzwijgend aanhoren van informatie.

Stilzwijgend aanhoren van bedrijfsgevoelige informatie

De NMa betoogde dat er een onderling afgestemde feitelijke gedraging was over dealervergoedingen voor postpaid en prepaid pakketten. Haar bevinding met betrekking tot vergoedingen voor prepaid pakketten was gebaseerd op verklaringen, waaruit bleek dat Ben hierover tijdens een bespreking uitspraken had gedaan. Voor afstemming is, volgens de *Weig*-jurisprudentie, wederkerigheid een vereiste.¹² Een eenzijdig uitlating, zonder een kader van samenwerking, is onvoldoende. De NMa betoogde dat er bewezen was dat op uitspraken van Ben gereageerd was. De bewijsstukken – bestaande uit de verslagen van de door de NMa afgenomen verklaringen – gaven echter slechts duidelijk aan dat Ben dit onderwerp aan de orde had gesteld en niet dat daarop gereageerd was.

De NMa stelde (subsidiar) dat aan de wederkerigheidstoets was voldaan doordat de ontvanger van de informatie deze had aanvaard. Deze aanvaarding kan volgens de NMa worden afgeleid uit het ontbreken van verzet. Het CBB vond dat in beginsel niet hoeft te worden uitgesloten dat uit het ontbreken van verzet van de ontvanger van informatie of uit het gedogen dat een ander mededelingen doet omtrent vertrouwelijke bedrijfsinformatie, kan worden afgeleid dat de betreffende ondernemingen besloten tot afstemming van hun gedraging. Deze mogelijkheid wordt echter beperkt door de volgende kwalificatie: 'hierbij komt het er op aan welke betekenis door de bij de betreffende afstemming betrokken ondernemingen onder de gegeven omstandigheden redelijkerwijs mocht worden toegekend aan de betreffende reactie. Het enkele uitblijven van een reactie op de mededeling van bedrijfsvertrouwelijke informatie op een niet openbare bijeenkomst is, zonder nadere omstandigheden, evenwel onvoldoende om te concluderen dat er sprake van afstemming is'.

Hier erkent het CBB de relevantie van de beleving van de andere aanwezigen in de beoordeling van de deelname van een onderneming aan een kartel. Dit weerspiegelt de redenering in *Aalborg Portland*.

Het Gerecht in *Coats* en het CBB in *Mobiele Operators* erkennen beide dat (stilzwijgende) aanwezigheid bij een bespreking respectievelijk het stilzwijgend aanhoren van informatie niet zomaar bewijs is van deelname aan een kartel, maar dat de beleving van derden met betrekking tot mogelijk instemming met het kartel bepalend is.

Slotopmerkingen

Uit het *Coats*-arrest blijkt dat de Commissie een overtreding dient vast te stellen en haar vaste overtuiging dat de vermeende overtre-

ding een merkbare beperking van de mededinging bevat dient te ondersteunen met *nauwkeurig bepaalde en onderling overeenstemmende bewijzen*.

Men zou de volgende voorzichtige conclusies uit het *Coats*-arrest kunnen trekken met betrekking tot het gewicht dat moet worden toegekend aan bepaalde elementen van bewijs.

Schriftelijk bewijs van een overtreding is voldoende om tot een overtuiging te komen dat een overtreding is begaan en kan niet ontkracht worden door een alternatieve verklaring. Indien er geen schriftelijk bewijs aanwezig is, is een alternatieve verklaring voldoende om de verdenkingen van de Commissie te weerleggen. Documenten die niet ondubbelzinnig zijn, kwalificeren echter niet als schriftelijk bewijs. Een alternatieve verklaring volstaat in dat geval.

Evenzo rechtvaardigt de enkele aanwezigheid op bijeenkomsten (tussen leden van een kartel) niet de constatering van deelname aan een kartel. Andere factoren, zoals de aard en het doel van de bijeenkomst en de beleving van derden, zijn relevant in de beoordeling.

Dit is grotendeels in lijn met de overweging die het CBB ongeveer gelijktijdig maakte in de *Mobiel Operators*-zaak. Ook het CBB oordeelt dat de enkele aanwezigheid op een bijeenkomst waarvan het mededingingsbeperkende doel niet vast staat onvoldoende is te concluderen dat men zich heeft schuldig gemaakt aan een overtreding. Net als het Gerecht is het CBB van mening dat rekening moet worden gehouden met de overige omstandigheden waaronder de indruk die door de betrokken onderneming op de andere ondernemingen is gemaakt. Het CBB linkt echter de beleving van derden aan het gewicht dat moet gegeven worden aan het aanhoren van informatie in plaats van aan de aanwezigheid bij besprekingen. Mijn inziens moet de beleving van derden een rol spelen bij beide nauw verbonden onderwerpen.

In *Coats* heeft het Gerecht rekening gehouden met alle feiten. *Coats* werd verantwoordelijk gehouden als gevolg van het feit dat zij de inwerkingtreding van de Heads of Agreement had gefaciliteerd. Het Gerecht erkende dat het niet voldoende was dat *Coats* op de hoogte was van de Heads of Agreement en dat het niet bewezen was dat *Coats* had bijgedragen aan het opstellen van de Heads of Agreement. Het erkende eveneens dat het besluit van *Coats* om door te gaan met de verkoop in volle wetenschap van de Heads of Agreement geen intentie bewijst het kartel te faciliteren. Echter in het licht van de voortdurende samenwerking tussen *Coats* en *Prym*, gelet op het feit dat de andere partijen *Coats* als partner zagen, dat gevoelige informatie werd uitgewisseld, dat *Coats* zich volledig bewust was van de Heads of Agreement en diens belangrijke rol daarin, dat er correspondentie bekend was waaruit de intentie van *Coats* blijkt, dat *Coats* een tripartiete ondertekening voorstelde en dat alle bilaterale overeenkomsten op dezelfde dag werden gesloten, werd door het Gerecht toch aansprakelijkheid vastgesteld. Een of enkele elementen zijn derhalve niet voldoende om tot aansprakelijkheid te komen. Slechts door optelling van deze lange lijst van specifieke omstandigheden was de rechter overtuigd van de participatie van *Coats* in de overtreding. Dit arrest bevestigt wederom dat er hoge eisen worden gesteld aan de bewijslevering in kartelzaken.

Ik meen dat de belangrijkste conclusie een herhaling is van de woorden van de advocaat-generaal in de kop van dit artikel: wat moet worden bewezen is niet in abstracto te bepalen. Het hele feitencomplex is bepalend. Wat echter duidelijk is, is dat de lat hoog ligt.

¹² HvJ 16 november 2000, zaak C-280/98, *Weig*, *Jur.* 2000, p. 1-9757.